

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίου.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

12 Ἰουνίου 1877

Ἡ ἐπομένη διατριβὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ γερμανικῇ περιοδικῇ συγγράμματι ἢ Ἄλλοδαπή. Ἡ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ λογίου καὶ σεβαστοῦ φίλου τῆς Ἑστίας.
Σ. τ. Δ.

ΟΙ ΝΥΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΥΤΩΝ

Αἱ ἐκραγεῖσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ταραχαὶ ἐπιπῶνται τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου ἐπὶ τὰς πιθανωτέρας τοῦ πολέμου σκηνὰς καὶ ἐπὶ τοὺς λαοὺς, τοὺς κεκλημένους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νὰ ἐνεργήσωσιν. Ἡ Τουρκία βαίνει κατὰ κρημνῶν ἢ συνταγματικῆ φενάκῃ, τὴν ὁποίαν ἀρτίως ἐφόρυσεν, οὐδένα πλέον ἀπατᾷ ὁ παντελής αὐτῆς ὄλεθρος εἶναι ζήτημα χρόνου οὐχὶ ἀφαστώτος. Μελέτης ἄξια λοιπὸν φαίνονται τὰ διάφορα στοιχεῖα, εἰς ἃ πέπτωται νὰ διαλυθῇ τὸ μετὰ βίας ὑπὸ τῆς διπλωματικῆς τέχνης συντηρηθὲν ἄχρι τοῦδε ὀθωμανικὸν Κράτος.

Μεταξὺ τῶν στοιχείων τούτων οὐχὶ ἐσχάτην καταλαμβάνει θέσιν ὁ Ἑλληνισμὸς, περὶ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐπικρατοῦσι δυστυχῶς ἐν Εὐρώπῃ ἰδέαι ἀσαφεῖς, συγκεχυμέναι καὶ παντάπασιν ἄστοποι. Ὑπάρχουσι λ.χ. ἄνθρωποι, καὶ νῦν ἔτι καλοῦντες τὴν μὲν ἐν Ἀθήναις Βουλὴν συνέλευσιν κλειπτῶν, αὐτὴν δὲ τὴν Ἑλλάδα καταγωγίον ληστείας ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐλέγχονται ἀμαθεῖς ἅμα καὶ προκατειλημμένοι, διότι σήμερον ἐπικρατεῖ ἐν Ἑλλάδι ἀσφάλεια πολλῶν μεγαλειτέρα ἢ ἐν τῇ νήσῳ Σικελίᾳ καὶ τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἐν τούτοις οὐδεὶς ἐξέφρων καὶ φιλοδίκαιος τολμᾷ νὰ καλέσῃ τὰς ἐν Ῥώμῃ Βουλὰς κακούργων συναγωγὴν. Ὁγκώδη περὶ Ἑλλήνων διατριβὴν σπουδαίαν καὶ ἀμερόληπτον συνέγραψε πρὸ τινων μηνῶν ὁ ἐν Αἰδελβέργῃ Κ. Φ. Κάρολος Σμείδλερ, ἐν τῇ ἐπιστήρῃ τῆς κατὰ τὸ νεκρὸν βασιλείου, ἀπ' οὗ ἀπέσεισαν οἱ Ἕλληνας τὸν ἐπονειδιστὸν τοῦ Ὀθωμανοῦ ζυγόν. Οὐχ ἥττονος λόγου ἄξιον περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλληνισμοῦ πραγματεῖαν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων» ὁ κ. Leroy Beaulieu, ὁ μετὰ πολλῆς ὀξυδερκείας καὶ φιλαληθείας διαφόρους ἄλλοτε δημοσιεύσας περὶ Ῥωσσίας μελέτας. Ὁ γερμανὸς καὶ ὁ γάλλος λόγιος εἰργάσθησαν ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων, κατήντησαν δὲ εἰς τὰ αὐτὰ σχεδὸν συμπεράσματα. «Ὅσα ἐλλείμματα, ὅσας κακίας καὶ ἄν ἀνευρίσκωσιν παρὰ τοῖς νῦν Ἑλλη-

σιν ἔνιοι τῶν πολιτικῶν, ἀναμφίβολου ὑπάρχει ὅτι λαὸς, ἐνδοξον ἔχων παρελθὼν καὶ μετὰ μακροῦς αἰῶνας πολυειδοῦς πιέσεως ἀνακτήσας τὴν ἐλευθερίαν του, κέκτηται ἠθικὴν δύναμιν καὶ πνευματικὴν ἰκανότητα νὰ τερατουργήσῃ. Τὸν λαὸν τοῦτον ἂς ἐξετάσωμεν καὶ ἡμεῖς, διότι ἠνάγκασε τὴν Εὐρώπην νὰ ἐντραπῇ τοὺς ἰδίους αὐτῆς χριστιανοὺς ὑπηκόους καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς μίαν τοῦλάχιστον μερίδα τοῦ δεσποτικῶν τῶν Ὀθωμανῶν κράτους.»

Πλάνην δεινὴν ἐπλανήθη ὁ ἄλλως μεγαλοφυῆς Φαλμεράϋερ, ὑποκειμένου λόγου περὶ Ἑλλήνων. Ἡ θεωρία αὐτοῦ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, ἀπ' οὗ ἐχρησίμειυσεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Γενζ καὶ τοῦ Πρόκος Ὅστεν. Τὸ γνήσιον τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καταγωγῆς ἀπέδειξεν ἀρκούντως ἡ νεωτέρα γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη θετικῶς δὲ γινώσκουμεν σήμερον ὅτι, παρὰ πάσας τῶν ζέων τὰς μεταναστεύσεις, διετήρησαν οἱ Ἕλληνας τὸν ἀρχέγονον αὐτῶν τύπον καὶ δὲν ἐξεσλαβίσθησαν αὐτοὶ, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἐξηλλήνησαν τοὺς παρ' αὐτοῖς Σλάβους. Ἡ σλαβικὴ διάλεκτος οὔτε κατὰ τοὺς φθόγγους, οὔτε κατὰ τὴν δημιουργίαν τῶν λέξεων, οὔτε κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου ἐπηρέασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Κατὰ τὸν σοφὸν Μίκλοσιτς, ἡ καθωμιλημένη ἑλληνικὴ δὲν ἔχει πλείονας τῶν 129 σλαβικῶν λέξεων.

Ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι ὁ Σουλτάνος, ἐπόμενος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τουρκικοῦ δικαίου, ἰδιοποιήθη ὅλον σχεδὸν τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Πλὴν τινων πόλεων καὶ ὀλίγων ἐπαρχιῶν, Ἀττικῆς λ.χ. καὶ Εὐβοίας, ἰδιοκτηταὶ δὲν ὑπῆρχον. Αἱ ἐν Ἀθωνίᾳ εὐάριθμοι ἑλληνικαὶ κῶμαι, ὧν οἱ κάτοικοι εἶχον ἐλευθέραν ἔγγειον περιουσίαν, εἶχον ἐξαφανισθῆ ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ λαὸς διηρεῖτο εἰς γεωργοὺς καὶ μαχητάς· οἱ τελευταῖοι δὲ οὗτοι, καίτοι ὀλιγάριθμοι ὄντες, ἀπήρτιζον τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν. Οἱ γεωργοὶ ἐκαλλιέργουν τὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν κυβερνήσιν ἢ εἰς τὸν τούρκου μεγαστῆνα ἀγρὸν, πληρώνοντες τὴν δεκάτην καὶ ἄλλους φόρους. Καὶ ἐν Πελοποννήσῳ δὲ ἦτο ὁ Σουλτάνος μόνος κύριος τοῦ ἐδάφους, ἐξαιρουμένης τῆς Μάνης καὶ τινων κωμῶν. Παρὰ τοὺς γεωργοὺς, διεσώθησαν ἐκ τῶν παλαιότερων χρόνων ὀλίγοι ἐλεύθεροι πολεμισταί, οἱ καλούμενοι κλέφται. Ἐν Μάνῃ ὄπλα ἔφερον ἅπαντες ἀνεξαρτήτως, καὶ οἱ

ίερείς. Ἄλλοι ἦσαν ἐργολάβοι, ἰατροὶ, γραμματεῖς ἢ διερμηνεῖς πλουσίων τουρκικῶν οἰκογενειῶν, ἀπέκτησαν δὲ οὕτω δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ ἐκλήθησαν προσετώτες. Ἐκαστος τούτων εἶχε πάλιν ἰδίους ὑπαλλήλους καὶ ἀκολουθίαν· οἱ στρατιωτικοὶ μάλιστα προσετώτες εἶχον προβὴ εἰς τοσοῦτον δυνάμει, ὥστε κατεῖχον δλόκληρα χωρία ὄχυρά.

Πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ προσετώτες ἤριζον ἀδιαλείπτως πρὸς ἀλλήλους, σπανίως δὲ διηλλάσσοντο ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τοῦ κοινού συμφέροντος. Πολὺ συνετέλεσαν νὰ ἐπαυξήσωσι τὴν πίεσιν τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας οἱ μὲν στρατιωτικοὶ διὰ τοῦ δικαίωματος τῆς χειροκρατίας, οἱ δὲ πολιτικοὶ, γινόμενοι μὲν τυφλά τῆς ὀθωμανικῆς πλεονεξίας ὄργανα, πιέζοντες δ' αὐτοὶ ὕστερον καὶ ταλαιπωροῦντες τοὺς ὑποδεεστέρους. Παντὸς ἔργου ἐλατήριον ἦτο ἡ βία καὶ ἡ ῥαδιουργία, ἥτις παρετάθη ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ. Τὸ κακὸν τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας· πάντοτε ἐφοβοῦντο μὴ ἀπατηθῶσι· πάντοτε συνελάμβανον κατὰ τῶν ἄλλων ὑποψίας· πάντοτε ἐζήτουν πῶς νὰ ἐκφύγῃ τὴν ἀπάτην καὶ νὰ ἀπατήσωσιν αὐτοί.

Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, αἵτινες, οὐδέποτε ὑποταγεῖσαι εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, ἐτέλουν μόνον φόρους εἰς τὴν Σουλτανίδα ἢ τὸν Καπετὰν πασάν. Οἱ νησιῶται διῆγον βίον ἡσυχον, πορίζομενοι τὰ χρειώδη ἐκ τῆς καλλιεργείας τῶν ἰδίων ἀγρῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας των. Ἀπὸ τῆς Ἐνετοκρατίας ἐγκατέστησαν ἐναυθὰ γαιοκτῆται καθολικοδουτικοὶ, ἐν Νάξῳ Ἰδίως, Σύρῳ καὶ Τήνῳ, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, φυγάδες ἐκ Χίου οἱ πλεῖστοι, κατέπλεον εἰς Σύρον. Οἱ πλουτήσαντες ἀνύψωσαν φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐξ αὐτῶν δὲ τούτων προέκυψαν οἱ προσετώτες τῶν νήσων. Πασῶν πολυανθρωποτέρα κατέστη ἡ Ἰδρὰ, διότι ἐνθάδε εἶχον καταφύγει ἀμ.πολλοὶ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁρλόφ τῷ 1769 ὑποκινηθείσης ἐπαναστάσεως. Ἐν Ἰδρᾷ καὶ ἐν Σπέτσαις τὸ ἀξίωμα τῶν προσετώτων δὲν ἦτο διαδοχικόν, ἀλλ' αἵρετόν, ἐπετυγχάνετο δὲ δι' αἰσίαν κερδοσκοπιῶν ἐμπορικῶν. Στάσιμος ἔμεινεν ὁ τῶν προσετώτων ἀριθμὸς μόλις μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐλαττωθέντος τοῦ ἐμπορίου. Ὅσοι τῶν πτωχῶν δὲν ἠδύναντο νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸν βίον διὰ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν των ἐπὶ τοῦ πετρώδους ἐδάφους, ἐζήτηντο ἀπὸ τῆς εὐνοίας τῶν δεσποζόντων τῆς νήσου πλουσίων καὶ ἐλάμβανον ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ναυτικῷ. Κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἔλαβον ἅπαντες τὰ ὄπλα καὶ ἐτέλεσαν θαύματα ἀνδρείας· ἀλλ' ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων μόνον οἱ προσετώτες ὠφελήθησαν, ἀπολαβόντες τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ κτήματα τῶν Ὀθωμανῶν, πιέ-

σαντες δὲ καὶ αὐτοὶ, ὡς τὸ πρόσθεν οἱ Τοῦρκοι, τοὺς πνεστέρους. Πρὸς τούτους ἐφιλονεύθησαν κατόπιν οἱ λεγόμενοι πρίγκιπες τοῦ Φαναρίου, καὶ διμερίσθησαν τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ἀπηλευθερωμέναις ἐπαρχίαις. Ὅσακις ἐδεινούντο αἱ ἐριδες αὐτῶν, συνεταράσσετο ὅλη ἡ Ἑλλάς, συνεκαλεῖτο δὲ ἐθνικὴ συνέλευσις ὅπως συγκροτήσῃ νέαν κυβέρνησιν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ ἰσχυροτέρου κόμματος. Αἱ συνεδριάσεις ὀλίγον διέφερον πεδίων μάχης, ὅπου ῥαδιουργοὶ ἀντεποιοῦντο τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς. Ἀφ' οὗ δὲν εὗρον πλέον ὑποστήριξιν ἐν τῇ χώρᾳ, τὴν ἐπήτησαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ· οὕτω δὲ προέκυψαν τὸ ἀγγλικὸν κόμμα, τὸ γαλλικὸν καὶ τὸ ῥωσικόν. Τὰ κομματικὰ πάθη ἐν Ἑλλάδι, πλεονάσαντα μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καποδιστρίου, κατέστησαν δυσχερῆς τὸ ἔργον τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ Ὁθωνος. Εἰς ταῦτα παρεθετοὶ ἄλλας ἐριδας, προελθούσας ἐκ τῶν κατὰ τόπους συμφερόντων τῆς Στερεᾶς, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων.

Τῆς χώρας ἡ κατάστασις ἦτο ἐλεεινὴ· πανταχοῦ γυμνοὶ βράχοι, ἀγροὶ ἀκαλλιέργητοι, ἐρείπια, καλύβαι· οὐδαμοῦ γέφυραι, οὐδὲ ὁδοί, οὐδὲ ἄλλα μέσα συγκοινωνίας. Ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχον οἰκίαι τριεξήλικαι· ἐπὶ δὲ τῆς ἀντιβασιλείας μόλις τριακόσαιο. Ἐν Ἀργολίδι τὰ δένδρα εἶχον ἀφανισθῆ· ἐν Νευπλίῳ τὰ ὑδραγωγεῖα εἶχον καταστραφῆ, ἀπετέλει δὲ πολλαχοῦ τὸ ὕδωρ τέλματα.

Ἐν τῷ βασιλείῳ οἰκοῦσι καὶ Ἀλβανοὶ, διαφέροντες τῶν ἐγχωρίων Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἀνάστημα, τὴν ὄψιν, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν διάλεκτον. Μεταναστεύσαντες ἐξ Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίδος περὶ τὴν ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα, ἐτέλαβον πολλὴν τῆς Ἀττικῆς, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Κόρινθον, τὰς βορείους ἀκτὰς καὶ τινα ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου χωρία, βραδύτερον δὲ τὴν Ἰδρὰν, τὰς Σπέτσας, τὸ τρίτον μέρος τῆς Ἀνδρου καὶ μερίδα τῆς Εὐβοίας. Ἀπέκτησαν δὲ πλήρη τὰ δικαίωματα Ἑλλήνων πολιτῶν, διότι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τοῦ μακροῦ ἀγῶνος διετράνωσαν ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν, οὐδαμῶς ἐνδεεστέρων τῶν ἐν Σουλίῳ καὶ ἄλλοι· τῆς Ἀλβανίας ἀδελφῶν των. Τοσοῦτον δὲ ἐξηγένησαν τὴν ἑαυτῶν στολὴν, ὥστε καὶ οἱ κυρίως Ἕλληνες ἐφόρεσαν κατόπιν φέσιον καὶ φουστανέλλαν. Ἀνίσως κατ' ἀρχὰς ἐμισήθησαν ὡς ξένοι, ἤγαπήθησαν ὕστερον ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος· οὐδεμίαν δὲ ἄλλη χωρίζει πλέον Ἑλληνας καὶ Ἀλβανούς διχόνοια πλὴν τῆς τῶν πολιτικῶν. Ἐκ τῶν Ἀλβανῶν οἱ ἄνδρες λαλοῦσιν ἅπαντες ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας· τῶν γυναικῶν δὲ ὀλίγισταὶ ἀγνοοῦσι τὴν ἑλληνικὴν. Αἱ δύο φυλαὶ ὁσημέραι προσεγγίζουσιν ἀλλήλαις περισσότερον κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα. Μουσικὴ καὶ χορὸς, «Ῥωμαϊκὰ καὶ Ἀρβανίτικα» τοσοῦτον ὀλίγον διαφέρουσιν, ὥστε δυσκόλως ὀρί-

ζεται ὁ τούτων διακριτικὸς χαρακτήρ. Καταφανεστέρα ὑπάρχει ἡ διαφορὰ ἐν τῇ ἀνδρικῇ καὶ τῇ γυναικείᾳ στολῇ τῶν ἀγροτῶν, τῆς ὁποίας πολυάριθμοι παρατηροῦνται ποικιλίαι ἐν ταῖς διαφόροις νήσοις καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ. Κομψότατα ἐνδύονται αἱ Ἀλβανίδες τοῦ Διστόμου. Ἀδίκως ἐκλήθησαν φυγόπονοι καὶ ῥάθυμοι οἱ ἄλβανοὶ ἀγρόται καὶ οἱ ἐργάται ἀπ' ἐναντίας θεραπεύουσιν ἐπιμελέστατα τοὺς ἀγρούς των, εἰργάσθησαν δὲ μετὰ καρτερίας, ὅτε ἀνηγείροντο νέα κτίρια ἐν Πειραιεὶ καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ.

Οἱ Ἕλληνες τοσοῦτον συναισθάνονται τὴν ἰδιαν ὑπεροχὴν, ὥστε εἰς τινὰς νήσους οὐδέποτε καταδέχονται νὰ γίνωσιν ὑπηρεταί· ὑπηρετοῦσι δὲ ἐν ἑλληνικαῖς καὶ ἄλβανικαῖς οἰκογενεαῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἀλβανοί. Ὅσοι τῶν Ἑλλήνων ἀναγκάζονται νὰ ὑπηρετήσωσι, μεταβαίνουσιν εἰς Ἀθήνας, ὡς πρότερον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπιστρέφουσι δὲ οἴκαδε, ἀφ' οὗ ἐξοικονομήσωσιν ἀργύριον πολὺ.

Ἡ καθωμιλημένη ἑλληνικὴ προσεγγίζει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀσυγκρίτως πλειότερον ἢ αἱ ῥωμαϊκαὶ γλώσσαι εἰς τὴν λατινικὴν ἐτήρησε τὰς ῥίζας ἐκείνης, τοὺς τύπους, τὸ εὖφωνον καὶ τὸ εὐσύνθετον· ἀπέριψε τοὺς σλαδισμούς, τοὺς φραγκισμούς, τοὺς τουρκισμούς, τοὺς ἀραβισμούς καὶ τοὺς ἄλβανισμούς· καθαιρομένη δὲ ὡς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, ἀποβαίνει ἡμετέραν τῆς μεγάλης αὐτῆς μητρὸς ἀξία θυγάτηρ.

Τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γλώσσης αἱ πολυειδεῖς περιπέτειαι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιδράσωσιν ἀπαισίως καὶ εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα· ταῦτα δὲ τὰ βλαβερά τῶν περιστάσεων ἐπακολούθημα ἐπικρινῶς ἀνωμολόγησαν καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ δικαιολογήσωσιν οἱ λογιώτεροι καὶ φρονιμώτεροι τοῦ ἔθνους. Τῇ 2/14 Ὀκτωβρίου 1828· ὁ κόμης Βούλγαρης ἐν Πόρῳ, περιγράφων πρὸς τὸν κόμητα Νεσελρῶδ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι, ὁμολογεῖ, ὅτι μετὰ δουλείαν τριῶν καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων καὶ μετὰ τὴν μακροχρόνιον καὶ αἱματηρὰν ἐπανάστασιν, οὐδὲ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τῆς κοινωνίας τάξει ὑπάρχουσιν ἀρεταὶ καὶ φῶτα, ἐφ' ὧν θεμελιούται πᾶσα καλῶς συντεταγμένη πολιτεία· ἀλλ' ἐξαίρει συγχρόνως τὴν ὑπκοήν, τὸ φιλόνομον, τὸ φιλοδίκαιον καὶ ἄλλα ἀξίεπαινα ἰδιώματα, ἅτινα διετράνωσεν ὁ λαὸς τῇ 10 Νοεμβρ. 1827, ἀποκρούσας μετ' ἀγανακτικῆς τῆς συμβουλῆς τῶν πολυαρίθμων πρακτόρων καὶ ὑποκόψας πάντας εἰς τοὺς νόμους ἄνευ βίας ἢ καταναγκασμοῦ. Ἀναλογιζόμενοι τὴν αὐθαιρεσίαν, τὴν παρανομίαν, τὴν παντελῆ ἀσφαλείαν ἑλλειψιν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, πρέπει τῇ ἀληθείᾳ νὰ θαυμάσωμεν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς, τὰς ὁποίας ὁ Βούλγαρης ἀποδίδει εἰς τὸν λαόν. Ἀφ' οὗ οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες ἀφίνοντο συστηματικῶς νὰ γεμισθῶσιν ὡς σπόγγοι, εἶτα δὲ ἐξεπέζοντο, τί

θαυμαστὸν ἂν καὶ αὐτοὶ ἐχειρίζοντο πρόσφορον ὄπλον τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην; Ὁ τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ σύνεργου ἐρευνήσας Βράνδης λέγει: «Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὸ καθαρτῆριον πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι δὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ ἀνελεύθερα πάθη, εἰς ἃ ὑπέκυψαν καὶ ἐξοχοὶ φύσεις· δὲν ἀποκρύπτομεν ὅτι δωροδοκία, πίεσις, ψευδολογία καὶ δόλος ἀπελείφθησαν ὡς στίγματα τῆς προτέρας ταπεινώσεως καὶ ἐλεεινότητος· ἀδιάσειστον ὅμως ἔχομεν πεποίθησιν ὅτι τὸ κακὸν τοῦτο δὲν διεδόθη ὅσον ἐφαντάσθησαν πολλοὶ, οὐδὲ ἐμόλυνεν ἀθεραπεύτως τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα. Ἐν ταῖς οἰκογενειακαῖς σχέσεσιν, ἐν τῇ φιλοξενίᾳ καὶ ἐν τῇ κοινῇ ἀναστροφῇ διαφάνεται πάντοτε εὖνοια καὶ ἀγάπη· ἡ τῶν ἡθῶν ἀγνεΐα καὶ ἡ πίστις ἡ συζυγικὴ τιμῶνται μεγάλως· τὰς ἀγρίας ὁρμὰς τῶν νοτίων λαῶν χαλιναγωγεῖ ἡ αὐστηρότης τοῦ τρόπου καὶ ἡ δημοσία γνώμη, εἰ καὶ ἀληθεύει ὅτι ἡ ἀναστροφή νεανιῶν καὶ νεανίδων ὀλιγώτερον ἐπιτηρεῖται καὶ εἶναι μᾶλλον ἐλευθέρᾳ ἢ παρ' ἡμῖν. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ὑπ' ὅψει ἔχομεν τὰς μικροτέρας πόλεις, τὰς κόμας καὶ τὰς κομποπόλεις· ἐν Ἀθήναις, Νκυπλίῳ, Σύρῳ, Πάτραις ὑπάρχει μὲν ἀκολασία, ἀλλ' οὐχὶ μειζῶν ἢ ἐν ταῖς μεγάλαις εὐρωπαϊκαῖς πόλεσιν. Ἄλλ' ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς εὐλάβεια τῶν τέκνων καὶ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη εἶναι παραδειγματικαί. Οἰκογένειαι πολυάριθμοι διὰγουσιν ἐν δημοσίᾳ καὶ εἰρήνῃ καὶ ἀσκούσιν ἀρετὰς, ἐφ' αἷς τέρπεται πᾶσα καρδία γερμανικὴ.»

Ὁ Βράνδης ἐπαινεῖ τὴν φιλοξενίαν τῶν Ἑλλήνων, τὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις, τὰς ὁποίας ἄγουσιν ἄνευ πολυφαγίας, πολυποσίας καὶ τρυφῆς, ἐν πολλῇ δὲ ἀφελείᾳ καὶ ἀπλότῃ. Τῶν ἐορτῶν αἱ πλεῖστα συνεχόνται μετὰ θρησκευτικῶν ἐθίμων καὶ λήγουσιν εἰς σπουδαίους χορούς. Καθόλου εἶπεν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν νῦν Ἑλλήνων τοσοῦτον ὁμοιάζουσι τοῖς τῶν ἀρχαίων, ὥστε ὁ ἐγκύπτων εἰς ταῦτα κατανοεῖ ἀμέσως ὀπίσον δυσχερὲς ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἐν Ἑλλάδι τὸ ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἕως τῆς τελευτῆς παρατηροῦνται ἀναμφισβήτητα ἔχνη τῆς πολιτῆς ἀρχαιότητος. Τὴν Εἰλεῖθιαν τῶν ἀρχαίων τιμῶν καὶ σήμερον αἱ ἔγγαμοὶ γυναῖκες ὑπὸ τὸ σεμνότερον ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, ἐορτάζουσαι κατ' ἔτος τῇ 15 Δεκ., θυμιῶσαι πρώτας καὶ ἐσπέρας τὴν εἰκόνα του καὶ κομιζουσαι αὐτὴν εἰς τοὺς κοιτῶνας τῶν ὠδινουσῶν. Τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιτίδι δικτελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀγγέλων· ἡ μήτηρ, βλέπουσα αὐτὸ καθ' ὕπνον μειδιῶν, πιστεύει ὅτι τὸ ἐπιτηρεῖ ὁ φύλαξ ἄγγελος· μετὰ πολλῆς δὲ σπουδῆς τὸ προφυλάσσει κατὰ παντὸς ἀπαισίου συναντήματος καὶ ἰδίως τοῦ βα-

σκάνου ὀφθαλμοῦ. Ὡς δὲ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι τὰ προβασκάνια, οὕτω καὶ σήμερον ἡ μήτηρ περιάπτει εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ βρέφους τριγωνοειδὲς φυλακτήριον μετ' ἀνθράκων, ἄλατος καὶ σκοροδῶν. Ὅσας προλήψεις δὲν ἴσχυσεν ὁ Χριστιανισμὸς νὰ καταβάλῃ, τὰς ἐτροποποίησε τὸ φυλακτήριον λοιπὸν εὐλογεῖται ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, ὡς ἐνεργοῦν καὶ κατὰ τῶν Νηρηϊδῶν αἵτινες ἐφέλκονται εὐμόρφους παῖδας εἰς τὰ φρέατα. Νέοι καὶ γέροντες φοβοῦνται ὥρας τινὰς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καθ' ἃς ἐξασκοῦσιν οἱ δαίμονες τὴν φοβερὰν καὶ ὀλεθρίαν αὐτῶν δύναμιν. Αἱ σχιστὰ ὀδοὶ, αἱ τρίοδοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ φρέατα, οἱ μύλοι, αἱ ὄπαί, τὰ σπήλαια, αὐταὶ αἱ ἐκκλησίαι νομίζονται κατοικητήριον πνευμάτων πονηρῶν, μάλιστα ἐν ὥρᾳ νυκτός σεληνιαίας, ἥτις, παντοίας προκαλοῦσα ἀπάτας ὀπτικάς, οὐσα δὲ καὶ ἐκ φύσεως φρικώδης, ἐξεγείρει τὴν εὐερέθιστον φαντασίαν ἵνα πλάσῃ εἰδῶλα καὶ πιστεύσῃ ὕστερον εἰς αὐτά. Περί μέσας τὰς νύκτας οἱ Κρήτες οὔτε συρίζουσιν, οὔτε παίζουσιν αὐλὸν ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἀπαγορεύουσι τοῖς τέκνοις τῶν νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὰς ὁδοὺς, ἢ νὰ μένωσι πρὸ τῶν θυρῶν. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν πίστιν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἡ μεσημβρία ἦτο ἡ ἱερωτάτη ὥρα τῶν Θεῶν, διότι ἄλλοι μὲν περιεφέροντο ἐπὶ τῆς γῆς, ἄλλοι διεσκέδαζον, ἄλλοι δὲ πάλιν ἀνεπαύοντο. Ὁ ταράττων αὐτοὺς δὲν διεξέφευγε τὴν τιμωρίαν. Ὁ κεραυνὸς νομίζεται καὶ σήμερον ὕπλον τοῦ Παντοδύναμου. Παρὰ τοῖς ἀγρόταις τῆς Ζακύνθου σώζεται ἡλλοιωμένος ὁπωσοῦν ὁ μῦθος περὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Διὸς καὶ τῶν Γιγάντων, μετετηγμένος εἰς τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Βάχχας πιστεύουσιν ὅτι ὁ κεραυνὸς ἐπισκίπτει εἰς τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ δένδρα ὕπως θανατώσῃ τοὺς ἐν τούτοις ἐμρωλευόντας δαίμονας. Οἱ συχνοὶ σεισμοὶ συμβαίνουσι, διότι ὁ Θεὸς κλίνει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐπίγεια, ἢ σείει αὐτὴν ὑπ' ὀργῆς. Πάσας ταύτας καὶ ἄλλας παρομοίας ιδέας ἀδυνατῶν ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἐκριζώσῃ ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἔθνους ἐτροποποίησε καὶ περιέβαλε νεώτερόν τινα θρησκευτικὸν χαρακτήρα, διατρανούμενον κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς ἑορταῖς, αἵτινες καὶ διέσωσαν τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῶν πανηγύρεων. Πλὴν τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τελοῦσιν οἱ Ἕλληνες πανηγύρεις παμπόλλων ἁγίων, οἵτινες προστατεύουσι πόλεις, κώμας καὶ ἄλλους τόπους ἰδικαιτέρους. Κέντρον δὲ τῶν πανηγύρεων εἶναι συνήθως τὰ παρεκκλήσια καὶ αἱ μοναί. Ὅπου ἡ πανηγυρὶς διαρκεῖ πλείονας ἡμέρας, ἐκεῖ ἀνεγείρονται σκηναί ἐν Ἀέσθῳ δὲ ἐπιτρέπεται εἰς τὰς γυναῖκας νὰ διανυκτερεύωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ προσκυνηταὶ, ἀφοῦ ἐπιτελέσωσι τὸ

θρησκευτικὸν καθήκον, εὐωχοῦνται, παίζουσιν, ἄδουσι καὶ χορεύουσι. Περιέργα εἶναι τὰ ἄσματα, ὡς ἀναμνησκοντα νέους καὶ παρθένους τὸν ἄδακρον καὶ ἀμείλικτον θάνατον, ὅστις οὐδαμῶς οὐδέποτε οὔτε τάξεως φεῖδεται, οὔτε ἡλικίας. Οὐχὶ μικρὰν δόξαν φέρει εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοῦτο, ὅτι μέθη, τρόποι ἄξεστοι καὶ ἄλλαι ἀκοσμίαι εἶναι πράγματα ἀληθῶς σπαινώτατα.

Ἐκ τῆς ἀρχαιότητος παρέλαβον οἱ νῦν Ἕλληνες καὶ τὴν πίστιν εἰς τὰς Μοῖρας· εἶναι δὲ αἱ Μοῖραι γραταὶ κατερρυτιδωμέναι, ἔχουσαι τὴν ὑπερφυσικὴν δύναμιν τῆς μεταμορφώσεως. Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου· ἐπιδρῶσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς γενετῆς ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· τούτου ἕνεκεν εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ ἀρτιγεννήτου βρέφους παρατίθουσιν ἡ μήτηρ βρῶσιν καὶ πόσιν ἵνα τὰς ἐξουμενίσῃ. Τὰς αὐτὰς θεὰς τιμῶσιν αἱ παρθένοι ὡς παραιτίους γάμων εὐτυχῶν· παρασκευάζουσι λοιπὸν μελιτοῦτας καὶ κατατιθεῖσιν αὐτὰς ἐγγὺς σπηλαίων· αἴσιον δὲ ὑπολαμβάνουσιν οἰωνόν, ἐὰν τῇ ἐπαύριον γίνῃ ἄφαντος ἡ προσφορά των. Αἱ Μοῖραι ἐπιτηροῦσι καὶ εἰς τὴν τελευτήν· ἐναυθα ὅμως πρωταγωνιστεῖ ὁ Χάρος, ἥτοι ὁ Χάρων, οὐχὶ ὁ τῶν ἀρχαίων διαπορθμεὺς καὶ ψυχοπομπὸς, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἰδικὴ τοῦ θανάτου θεότης, ἡ ἰδίαις χερσὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀποθνήσκοντος ἀρπάζουσα καὶ καταβιβάζουσα αὐτὴν εἰς τὸ ὑποχθόνιον βασίλειόν της. Ὁ τεράστιος Θεὸς ἔχει σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμοὺς, ὀχεῖται ἐπὶ φοβεροῦ μέλανος ἴππου, φονεῖε τοὺς συντυγχάνοντας καὶ σύρει τὰς ψυχὰς των ὀπισθεν αὐτοῦ. Οὐχὶ ἄλλως ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ τὴν πορείαν τοῦ μελανοχρόου θηρευτοῦ *Βοτάρ*. Αἱ πληγαί, τὰς ὁποίας καταφέρει ὁ ἀγριωπὸς καὶ ἀνοικτίρμων θεριστής, οὔτε ὑπὸ ἰατρῶν θεραπεύονται, οὔτε ὑπὸ ἀγίων, οὔτε ὑπὸ φαρμάκων.

**

*Ἐπιταὶ τὸ τέλος.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝ ΤΩ ΠΡΑΚΤΙΚῶ, ΒΙῶ.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 356.

Ἔχομεν τώρα τὴν ἐμπορικὴν παραγωγὴν.

Τὰ πράγματα δὲν ἔχουν παντοῦ τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Τὰ πορτοκάλια π.χ. πωλοῦνται εἰς τοὺς Παρισίους πέντε ἢ δέκα λεπτὰ τὸ ἐν, εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη, εἰς τὴν Μασσαλίαν, εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα εἶνε πολὺ εὐθηρότερα. Ἄν ἀναβῇ τις τώρα ὑψηλότερα, εἰς τὸ Βέλγιον, εἰς τὴν Φλάνδραν, τὰ πορτοκάλια ἔχουν διπλασίαν ἀξίαν παρὰ εἰς τοὺς Παρισίους· πωλοῦνται πρὸς εἴκοσι, πρὸς εἰκοσιπέντε λεπτὰ τὸ ἐν. Εἰς τὴν Δανίαν, εἰς τὴν Νορβηγίαν, εἶνε ἀκόμη ἀκριβώ-